

La lectura pública a Sant Andreu de Palomar¹

PAU VINYES I ROIG

Historiador i Màster en Estudis Històrics per la Universitat de Barcelona

Mossèn Joan Clapés i Corbera (1872-1939), poeta, capellà i historiador local, en les seves *Fulles Històriques de Sant Andreu de Palomar*, publicades per l'editorial Catalònia entre els anys 1930-1931, comenta el següent: "...no és que a Sant Andreu no es llegeixi, és que no s'acostuma a recolzar les publicacions locals". Per sort, avui dia podem dir que això ja no és veritat del tot. Tanmateix, encara hi ha molta feina per fer.

ATENEU OBRER DE SANT ANDREU DE PALOMAR, LA PRIMERA BIBLIOTECA PÚBLICA

La primera referència documental d'una biblioteca pública a Sant Andreu de Palomar és la Biblioteca de l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar. Es tracta, si més no, d'un referent pel que fa a espais d'accés lliure i de consulta d'obres per al públic en general.

L'any 1885 es va fundar l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar:² "...amb la màxima aspiració d'instruir els obrers i la gent humil, en benefici de la humanitat, en totes les disciplines possibles". La primera seu es trobava situada al carrer Gran de Sant Andreu, però dos anys més tard es va traslladar a un edifici del carrer de Pons i Gallarza. L'any 1911 l'entitat va adquirir la Torre Parellada, que va desaparèixer en obrir-se el carrer de l'Abat Odó. El 1933 es va inaugurar, ja en el nou carrer acabat d'obrir, el nou edifici de l'Ateneu, obra de l'enginyer Miquel Vinyes i Govern.

L'Ateneu Obrer era una entitat en què, a banda de l'educació per a nois i per a noies, s'hi desenvolupaven tot un seguit d'activitats culturals i servia d'aixopluc de diverses entitats, com ara l'Agrupació Atlètica Vida –que més tard es va fusionar amb altres entitats i es va crear la Unió Esportiva Sant Andreu–, l'Agrupació Fotogràfica Saint-Victor –que va ser fundada el 1922 i era la primera entitat fotogràfica que hi havia als Països Catalans–, l'Agrupació Ferroviària, etc.

L'Ateneu va ser un punt de referència de l'ensenyament laic a Sant Andreu de Palomar. S'hi feien classes per a joves i adults durant tot el dia, i, a les nits, molts obrers hi anaven en sortir de la fàbrica. S'hi oferia un ensenyament de prestigi, en tots els ordres i àmbits (intel·lectual, artístic i físic); va ser el primer centre educatiu que va impartir classes de gimnàstica i va organitzar sortides a l'aire lliure. Pels volts del mes de maig, l'Ateneu Obrer celebrava la Festa Infantil de l'Arbre. Disposava d'una excel·lent biblioteca farcida de milers de volums i per les seves aules hi van passar més de mil alumnes, majoritàriament fills i filles d'obrers.

1 Article actualitzat i revisat, realitzat per a la conferència presentada amb motiu del 75è aniversari de la Biblioteca Ignasi Iglésias, que es va celebrar a l'Auditori del Centre Cultural Can Fabra el 25 d'abril del 2010. El títol de la conferència era *Rellegint la història de la lectura pública a Sant Andreu de Palomar. Un viatge en el temps per les biblioteques i la bibliografia andreuenques*.

2 Rabassa Massons, Jordi i Vinyes i Roig, Pau. *L'abans de Sant Andreu de Palomar. Recull gràfic 1880-1976*. Capítol "Les escoles".

FESTA DE L'ÀRBRE EN COMMEMORACIÓ DEL XXVIII ANIVERSARI DE LA FUNDACIÓ DE L'ATENEU OBRER DE SANT ANDREU DE PALOMAR, EL 24 DE JUNY DE 1913. CASTELLÀ.

Obrer de Sant Andreu de Palomar (1885-1985) va escriure aquestes paraules: “Des de les aules de l'Ateneu Obrer, en sortiren homes i dones remarcables que han ajudat i ajuden des de diversos espais a modelar la societat catalana. Homes i dones lliures i tolerants, oberts a tots els corrents renovadors i vivificadors de la societat.”

Segons l'historiador Manel Martín:³

“La biblioteca rebia una atenció especial de la junta directiva de l'Ateneu. El bibliotecari en formava part i l'estat dels comptes i els nous exemplars i publicacions que ampliaven el fons any rere any rebien un tractament detallat a *Rayo de Luz*, la revista de l'Ateneu Obrer. L'entitat considerava la biblioteca com una de les seccions que li aportaven un major prestigi. Segons l'esmentada revista: *Nuestro Ateneu cuenta con una biblioteca como pocas sociedades obreras tienen en el llano de Barcelona, no solo por el gran número de volúmenes que posee, sino también por la gran cantidad de obras de diferentes autores.*⁴ Els anys 1906 i 1907 la biblioteca compta amb un elevat nombre de nous llibres i rep un ampli ventall de publicacions periòdiques. El 1910 el dinamisme del fons de la biblioteca disminueix. [Aquest fet, segurament, es devia als successos de la Setmana Tràgica, el juliol del 1909. L'Ateneu va ésser una de les entitats afectades per la repressió governamental en ser considerada procliu als revoltats i de caràcter netament laic].⁵

Els volums rebuts procedien de donacions particulars i d'adquisicions a criteri del bibliotecari. La varietat de títols i de temes era considerable: literatura espanyola, traduccions d'obres de literatura russa, francesa, anglesa..., literatura històrica, biografies, crítica religiosa, divulgació científica, jurídica i social, obres de tendència republicana federal, llibres sobre maçoneria... Cap obra propera a postulats ideològicament conservadors o religiosos ni tampoc obres de llengua catalana.

Després de la Guerra Civil, hi va haver un intent d'obrir un altre cop l'escola de l'Ateneu, però una denúncia per “rojo y separatista” va obligar a tancar l'entitat i, a més, el local fou confiscat per la Falange. Durant la dictadura del general Franco es convertí en l'escola municipal professional Juan de la Cierva. I en arribar la democràcia, l'Ajuntament de Barcelona va tornar les instal·lacions als seus antics propietaris.

Andreu Cortines i Jaumot, destacat ateneista, en el fulletó que commemorava el centenari de l'Ateneu

3 Martín Pascual, Manel. “L'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar. Aproximació històrica des de la publicació mensual *Rayo de Luz* (1905-1911)”. Dins Finestrelles 15. Editada pel Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2010.

4 *Rayo de Luz* 4 (abril de 1904), “Unión de Ateneos de Cataluña”.

5 Nota de l'autor de l'article.

Amb un denominador comú progressista, les publicacions periòdiques a disposició dels socis de l'Ateneu eren també força heterogènies. Responien a tendències de lliure pensament, positivisme, cientisme, historicisme, obrerisme, republicanisme, liberalisme avançat, reformisme o anticlericalisme. Entre els butlletins d'altres ateneus obrers, destaquen els d'associacions de Barcelona, Igualada i Mataró, com a exemple. Els òrgans de premsa de caire republicà i obrerista també tenien una presència destacada, però la tònica és la diversitat: *El Socialista*, *El Motín*, *El Liberal*, *El Imparcial*, *La Veu de Catalunya*, *Autonomía*, *El Amigo del Obrero*, *El Consultor del Obrero*... Les publicacions de contingut cultural, educatiu i de divulgació de ciència i tecnologia són molt nombroses: *Industria e Inversiones*, *El Clamor del Magisterio*, *El Progreso Escolar*, *El Monitor de Obras Públicas*, *El Eco del Progreso Industrial*, *La Higiene para Todos*, *El Eco de la Industria*, *Mundo Científico*, *Gaceta Médica Catalana*, *L'Art del Pagès*, *El Eco de la Moda*, *El Bordado Económico*... Altres publicacions difícilment classificables en els grups anteriors completaven l'oferta de lectura: *Revista Masónica*, *Diario de las Sesiones del Senado* o *Boletín Abolicionista de Suiza*.

L'elevat nombre de llibres i publicacions que integraven el fons de la biblioteca de l'Ateneu és representatiu del conglomerat que nodria el pensament dels socis lectors de l'entitat.

Segon, entre els membres de l'Ateneu hi hauria un alt nombre d'autodidactes que suplien amb les lectures que trobaven a la biblioteca les seves mancances de formació acadèmica. Les entrades de llibres i de publicacions detallades per *Rayo de Luz* per als anys 1906-1910 no tenen cap referència de lectura o revista infantil. A més, hi predominen les obres literàries, científiques i històriques. La biblioteca devia ser per a Sant Andreu una *universitat popular* i era molt concorreguda: *Esta biblioteca cuya obra va siendo cada día más hermosa por ser mucha la concurrencia que acude a ilustrarse por medio de los libros y periódicos*.⁶ Però la missió que l'Ateneu atorgava a la seva biblioteca anava més enllà; es tractava, juntament amb les classes per als infants, de l'eina més poderosa amb què comptava l'entitat per a fer realitat el somni de l'alliberament de les classes oprimides a través de la cultura i l'educació. Aquest ideal compartit per corrents ideològics reformistes, lliurepensadors, republicans i obreristes suposava una de les principals conviccions dels socis de l'Ateneu. Era expressat a *Rayo de Luz* d'aquesta manera: (la biblioteca) *cuyo extraordinario fomento solo pueden obtener sociedades que, cual esta, cuentan con individuos que poseen una fuerza de voluntad infinita, para que con sus propios esfuerzos algun día lleguen a triunfar los ideales redentores de toda la humanidad, reduciendo el número de analfabetos, por creer que este es el factor más importante del atraso de los pueblos*.⁷

6 *Rayo de Luz*, 57 (març de 1910). "Biblioteca y salón de lectura".

7 *Rayo de Luz*, 31 (juliol de 1907). "Nuestra biblioteca".

LA BIBLIOTECA-MUSEU DE LA PARRÒQUIA DE SANT ANDREU DE PALOMAR

EL NOU TEMPLE PARROQUIAL VA ALLOTJAR UNA BIBLIOTECA-MUSEU QUE FOU CREMAT DURANT ELS FETS DELS SETMANA TRÀGICA DE 1909. MOSSÈN CLAPÉS ERA EL BIBLIOTECARI I ARXIVER D'AQUEST EQUIPAMENT CULTURAL. AUTOR DESCONEGUT. *FULLES HISTÒRIQUES DE SANT ANDREU DE PALOMAR*.

En els laterals del primer pis, sobre les voltes del cantó est de la parròquia de Sant Andreu de Palomar, hi va haver fins a la Setmana Tràgica del 1909 (quan l'església va ser cremada) una biblioteca-museu organitzada per l'historiador i sacerdot Joan Clapés. La biblioteca-museu de la parròquia va ser fundada per mossèn Marian Casals i Moreno, amb el suport de mossèn Clapés, el 30 de novembre del 1901 –festivitat de Sant Andreu apòstol, patró del poble. Obria tots els festius de deu del matí a les dues de la tarda. La biblioteca era composta per llibres del mateix mossèn i per d'altres de cedits per l'Ajuntament, la Diputació de Barcelona i per particulars. També hi havia retaules barrocs, imatgeria religiosa, monedes antigues..., així com també cartes de Jacint Verdaguer adreçades a mossèn Clapés. Es tractava, doncs, d'un veritable museu en el qual es conservava molta imatgeria, elements ornamentals i documentació escrita que feien referència a l'antic temple parroquial. Si la biblioteca-museu

s'hagués preservat, actualment molts historiadors i moltes historiadores hauríem pogut descobrir amb més certesa algunes claus del passat andreuenc. Malauradament, però, la seva crema va significar un fre per a la dinàmica de la recerca local del nostre poble.

Segons Joan Clapés:⁸

“Quan tenia ben ordenat el museu i catalogada la biblioteca parroquial, de la funció dels quals era jo el conservador i bibliotecari, vingueren els luctuosos dies de la Setmana Tràgica, i tot fou cremat i robat.”

8 Clapés i Corbera, Joan. *Fulles Històriques de Sant Andreu de Palomar*. Volum VI, pàg. 5-7. Barcelona: Catalònia, 1930-1931.

LA BIBLIOTECA PÚBLICA DE SANT ANDREU DE PALOMAR

Un temps després, el mateix Joan Clapés organitza una biblioteca pública al carrer de Santa Marta, 18, és a dir, allotjada a la seva casa pairal. Un tal S. Casamitjana escriu a *Autonomia*, revista editada pel Centre Popular Catalanista, el següent en referir-se a la biblioteca fundada per mossèn Clapés:⁹

“En aquesta barriada, per la seva extensió i comptant amb una població essencialment obrera de més de 26.000 habitants, era necessària la instauració d’una verdadera biblioteca pública; ja que si bé no hi ha societat que no tinga son quartet per anar-hi a llegir, la major part d’aquests quartets estan situats en llocs poc apropiats per l’objecte que foren creats, puig tenen per veïnes altres dependències com la de joc i del cafè, que a part d’ésser més atractives per als poc estudiosos, tenen la circumstància de distreure (*sic*) els que volen dedicar-se a l’estudi, i també tenen la condició, aquests llocs anomenats biblioteques, de no tenir els elements necessaris per a cultivar, ni general ni particularment (*sic*), els coneixements que vulga obtenir.

Una excepció pot fer-se, no obstant en aquest sentit, encara que d’una manera modesta, en la Biblioteca del Ateneo Obrero de Sant Andreu de Palomar, la que figura, avuy (*sic*), després d’aquesta, en primer lloc, tant per el nombre de volums (uns mil) que conté, com pel punt on està instal·lada.”

Continuava així Casamitjana en el mateix número d’*Autonomia*:

“M’admira la tasca que s’ha emprès el fundador d’aquesta Biblioteca Pública, Mossèn Joan Clapés i Corbera, i mai podrem agrair-li prou semblant obra verament cultural.

L’incendi de la Biblioteca-Museu Parroquial, la més rica que existia en aquest districte municipal, fou el que il·luminà tant estimat patrici per a la creació d’aquesta institució, i ¡lo que pot l’amor a les coses! Ell sol s’ha bastat; ell s’ha procurat els medis (*sic*); ell s’ha dirigit l’obra; ell s’ha procurat la cooperació de tothom, de tothom; de rics i de pobres; d’homes de ciència i d’homes d’art; d’industrials i d’obriers; de corporacions i de particulars; de tothom. Qui no dóna una peceta (*sic*), dóna un llibre.”

La revista del Centre Popular Catalanista també es va fer ressò de la posada en funcionament del nou equipament:¹⁰

“Avuy (*sic*) la idea de crear la biblioteca ja no és del domini d’uns quants amics a qui ell féu coneixedors de les primícies d’una tan enlairada empresa; tots els que tenen convivència espiritual amb els llibres, tots els que senten les ànsies de regeneració sempre satisfetes només que per l’estudi, y fins y tot aquells qui la importància té reduïts (*sic*), però que miren les iniciatives culturals com a cosa d’un valor inapreciable, parlen avuy nostra de la biblioteca com d’un aconeixement (*sic*) transcendentalíssim per a la mentalitat del nostre poble.”

9 Casamitjana, S. *Autonomia*. Núm. 73. Abril de 1913.

10 Palomar, A. *Autonomia*. Núm. 73. Octubre de 1912.

DETALL DE LA FAÇANA DE LA CASA PAIRAL DE MOSSÈN CLAPÉS. ENCARA ES POT OBSERVAR EL REQUADRE AL DESCOBERT ON HI HAVIA EL RÈTOL DE LA BIBLIOTECA PÚBLICA DE SANT ANDREU DE PALOMAR. L'EQUIPAMENT ERA SITUAT AL CARRER DE SANTA MARTA, 18-20. XAVIER DE LA CRUZ.

La Biblioteca Pública fou inaugurada per la Festa Major del 1913,¹¹ i va comptar amb una concorreguda assistència i amb la presència de personalitats de l'època, com el diputat de la Mancomunitat de Catalunya Josep Puig i Cadafalch, el dramaturg i poeta Ignasi Iglésias i el metge i regidor de la Lliga Regionalista Josep Cararach, entre d'altres.

Com ja hem dit, la iniciativa partia de mossèn Clapés, que tenia la intenció de suplir la biblioteca parroquial, que s'havia cremat durant la Setmana Tràgica, el 1909. L'arquitecte Joan Torras, nascut a Sant Andreu de Palomar, va ser l'encarregat de bastir l'edifici en el qual s'allotjaria el nou equipament i l'escola per a nois, ja en funcionament des de l'any 1905. La construcció, encara dempeus però amb una funció totalment diferent del seu ús original, conserva un llenguatge entre modernista i historicista, molt propi de l'època, i la seva façana és coronada per un escut de Sant Andreu i l'espai, aquest cop buit, on devien figurar les lletres de la institució. Segons el mateix Clapés, en referir-se a la citada Biblioteca:¹²

“Actualment els prestatges ocupats pels llibres tenen una extensió de 150 metres.”

La biblioteca estava decorada amb fotografies d'andreuencs il·lustres. Era oberta des de les vuit del matí fins a dos quarts de deu del vespre, i els dies festius obria de deu a dues del migdia. Publicava el *Butlletí de la Biblioteca Pública de Sant Andreu de Palomar*, que tenia una periodicitat irregular, però que era un referent del món cultural de l'expoble. El *Butlletí* va tenir una durada de sis anys de vida, entre el 1912 i el 1918, i estava dirigit pel mateix Joan Clapés, que s'encarregava d'escriure la majoria dels articles. Feia una funció principal, que era la d'impulsar i difondre l'activitat de la mateixa biblioteca, així com presentar les obres d'escriptors i poetes de la cultura, com ara els Pomells de la Joventut o els Jocs Florals de la Llengua Catalana. També tenia un espai dedicat als concursos literaris. La biblioteca va arribar a tenir deu mil volums, classificats per ordre alfabètic i per matèries; aquesta disposició seguia les classificacions de la biblioteca segons la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, i ocupava vint-i-set compartiments ordenats per les

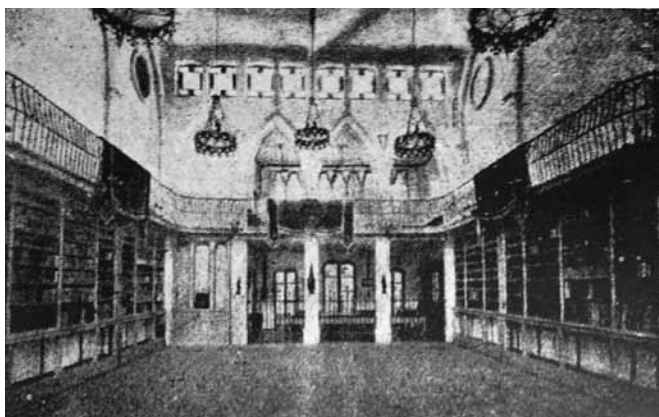
11 Segons Pere Guaita i Yolanda Insa, la Biblioteca Pública de Sant Andreu de Palomar ja funcionava des del setembre del 1912. *Publicacions, articulistes i editors a Sant Andreu de Palomar*. Llibre de Finestrelles 3, pàg. 70. Sant Andreu de Palomar: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2006.

12 Clapés i Corbera, Joan. *Butlletí de la Biblioteca Pública de Sant Andreu de Palomar*. Núm. 15, novembre del 1917.

lletres de l'abecedari. Annexa a la biblioteca hi havia una capella dedicada a la Mare de Déu de Montserrat, des d'on mossèn Joan Clapés oficiava missa els diumenges.

Antoni Isern i Balasch, exalumne de l'escola de mossèn Clapés, en parlar dels seus records d'infantesa en una llarga entrevista per a la revista *Finestrelles*, recorda com era la Biblioteca Pública de Sant Andreu:¹³

“En un angle de la biblioteca hi havia una àmplia vitrina on estaven perfectament col·locades una bona quantitat de monedes antigues, cada una dintre de l'orifici corresponent, en unes plaques de fusta recobertes de vellut vermell llis... Mossèn Clapés ens deia que hi havia exemplars molt importants. En el centre de la vitrina, en el lloc d'honor, hi havia el tros d'una cama del Sant Crist dels Segadors, aquell que, l'any 1640, van agafar de la parròquia de Sant Andreu i que portaren, cobert amb un vel negre, perquè fos el seu capità i la seva bandera en la revolta que els va portar a la ciutat de Barcelona. Per acabar amb els responsables de les vexacions i les humiliacions de què era objecte la gent dels pobles i viles de Catalunya. El tros de cama que hi havia a la vitrina estava negre i recremat, perquè van destruir-lo i cremar-lo quan es va incendiar l'església de Sant Andreu, en la setmana Tràgica del 1909, en què varen fer un gran foc a la plaça de l'Església (avui plaça d'Orfila) apilant-hi imatges i objectes de culte.”

SALA DE LA LECTURA DE LA BIBLIOTECA PÚBLICA DE SANT ANDREU DE PALOMAR. AUTOR DESCONEGUT. *FULLES HISTÒRIQUES DE SANT ANDREU DE PALOMAR*.

En la susdita casa on s'allotjava la biblioteca també se celebraven els Jocs Florals de la Llengua Catalana, promoguts pel mateix sacerdot andreuenc. S'hi celebraren fins que la dictadura de Primo de Rivera els va prohibir. Les vetllades *jocfloriquesques* foren presidides per dames d'honor i personalitats del món cultural de l'època. Tal com descriu mossèn Clapés:¹⁴

“...foren presidides aquelles festes literàries per eminents personalitats; podem citar el dramaturg i crític teatral senyor

J. Morató i Grau, el mestre en Gai Saber senyor Josep Agulló i Vidal, l'eminent novel·lista Narcís oller, el docte crític literari Manuel de Montoliu. Hi obtingueren la cobejada flor natural els poetes Pons i Tió, Bonaventura Gassol, Felip Gragés i Joan Arús.

Foren reines de la Festa les senyores Teresa Brunet, Raimonda Cararach (filla del doctor Josep Cararach), la senyoreta Guardiola i la senyoreta M. Gallarda i Campanyà.”

13 Isern i Balasch, Antoni. “Records i vivències de la meva escola”. Dins *Finestrelles* 5. Pàg. 262-269. Sant Andreu de Palomar: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 1993.

14 Clapés i Corbera, Joan. *Fulles Històriques de Sant Andreu de Palomar*. Volum VI, pàg. 7-11. Barcelona: Catalònia, 1930-1931.

L'estiu del 1936, és a dir, a l'inici de la Guerra Civil, els anarquistes de la CNT-FAI van ocupar la biblioteca i van llançar-ne els llibres pel balcó. Gràcies als veïns més propers es van poder recuperar i, per tant, es van salvar d'una crema segura.

Oriol Agulló i Vinyas, exdirector de la Casa Asil de Sant Andreu de Palomar, en l'article publicat a la revista *Finestrelles* 15 i dedicat a Jaume Clapés i Llambí –vicepresident de la Casa Asil–, comenta la següent anècdota relacionada amb la biblioteca de mossèn Clapés:¹⁵

“La Sra. Núria Viñas i Riera [no l’hem de confondre amb Núria Viñas i Ponsà, esposa de Jaume Clapés i Llambí] recorda que mossèn Clapés vivia al carrer de Santa Marta, en un edifici de pisos que els veïns anomenaven *el Congo*, perquè els inquilins canviaven amb molta freqüència. Per la guerra, mossèn Clapés va fugir. Casa seva va ser requisada i els llibres i objectes religiosos van ser amuntegats al carrer, davant de la casa, amb la intenció de cremar-los. Tothom que hi passava arreplegava alguna cosa. Veient el pare de la Sra. Núria Viñas, el Sr. Miquel Viñas i Govern, que tot aquell patrimoni es perdria, va enviar-hi els seus fills Núria i Joaquim, que aleshores eren uns nens de qui ningú no podria malfiar-se, a recollir tots els llibres que poguessin arreplegar [entre els quals, segurament, molts dels documents que havien servit per a la confecció de les *Fulles Històriques de Sant Andreu de Palomar*]. Miquel Viñas i Govern els va guardar a casa seva i va entregar-los a mossèn Clapés quan aquest va tornar després de la guerra.”

LA BIBLIOTECA MARAGALL

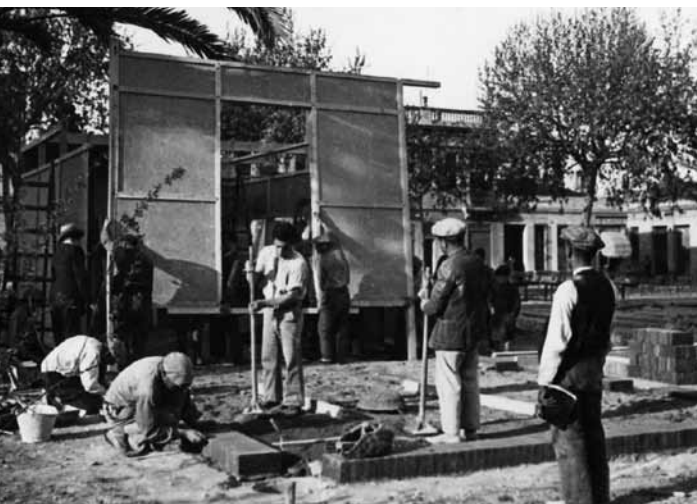
Diverses entitats andreuenques com els Catalanistes, la Penya Ras, el Casinet – situat a la plaça del comerç– i, sobretot, l'Agrupació Excursionista Muntanya també disposaven de la seva pròpia biblioteca. Concretament la biblioteca de l'Agrupació Excursionista Muntanya estava especialitzada en llibres de muntanya. L'Agrupació Excursionista Muntanya va ser fundada per treballadors de la Fabra i Coats el setembre del 1930 i editava el butlletí *Agrupació Excursionista Muntanya*.

A iniciativa de Pere Coromines i Ignasi Iglésias (que hi van fer donació dels seus llibres), es va fundar la Biblioteca Maragall a la seu de l'Avenç Nacionalista Republicà. L'Avenç Nacionalista Republicà era una escissió de la Lliga Regionalista, de la qual se separà l'any 1908, per convertir-se en una nova organització política d'esquerres i catalanista. Era situada al carrer Gran de Sant Andreu, 140. A més de les donacions dels esmentats Ignasi Iglésias i Pere Coromines, la biblioteca també es va nodrir d'altres aportacions de particulars, així com de l'adquisició directa d'obres. Fou una biblioteca amb un anar i venir constants, i tenia com a portaveu el periòdic *El Poble Català*. Amb el pas del temps, l'entitat i, per tant, també la biblioteca van canviar de domicili i es van instal·lar en un nou local de la rambla de Fabra i Puig. En esclatar la dictadura del 1923, i com va passar en altres casos on la catalanitat era la normalitat en què es vivia la cultura a Sant Andreu de Palomar, la biblioteca fou clausurada i l'organització política en va patir les mateixes represàlies. A començament dels anys trenta constava que la biblioteca continuava dempeus en un local provisional del carrer de Balari i Jovany. L'embrió d'aquesta biblioteca, segons Joan Clapés, havia estat la Biblioteca Ignasi Iglésias.

15 Agulló i Vinyas, Oriol. “Semblança de Jaume Clapés i Llambí”. Dins *Finestrelles* 15. Sant Andreu de Palomar: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias.

LA BIBLIOTECA INFANTIL DESMONTABLE DEL GATCPAC

Durant els anys trenta del segle passat va renéixer un veritable afany per modernitzar el concepte arquitectònic, que es trobava molt encasellat en el modernisme, primer, i en el noucentisme, més tard. Va sorgir un nou postulat arquitectònic inspirat en l'arquitectura racionalista de l'arquitecte d'origen suís Charles-Edourd Jeanneret, més conegut amb el pseudònim de Le Corbusier (1887-1965). Aquest moviment va ser representat a Catalunya per l'anomenat GATCPAC

CONSTRUCCIÓ DE LA BIBLIOTECA DESMONTABLE A CÀRREC DEL GATCPAC. AUTOR DESCONEGUT.

FONS DE JOAN DE BAPTISTA SUBIRANA

(Grup de Tècnics i Artistes Contemporanis Catalans per l'Arquitectura Contemporània). El GATCPAC va ser el responsable de planificar el Pla Macià, que va significar una veritable revolució urbanística la pretensió de la qual era posar ordre al desgavell de planificació urbana que hi havia hagut fins a aquell moment. També va ser el propulsor, per encàrrec de la Generalitat republicana, d'habitatges per a obrers en sentit comunitari. Un exponent d'aquesta proposta és la Casa Bloc del passeig de Torras i Bages de Sant Andreu de Palomar, la primera pedra de la qual va ser posada per Francesc Macià, aleshores president de la Generalitat. Era el mes de març del 1933.

Seguint en aquesta línia, el GATCPAC, a proposta de Josep Dencàs i Puigdollers,

va projectar una biblioteca infantil desmuntable que va instal·lar a la plaça de les Palmeres, a tocar del nou edifici l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar i de la futura escola bressol Mar, la primera escola municipal d'aquestes característiques que hi va haver a Barcelona. La inauguració de la biblioteca infantil va tenir lloc el 16 d'abril del 1934. Hi van assistir les autoritats següents: Josep Dencàs, conseller de Governació de la Generalitat de Catalunya; Carles Pi i Sunyer, alcalde de Barcelona, i Ventura Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya. La biblioteca va funcionar fins al 1944, aproximadament, segons alguns testimonis. Les noves autoritats franquistes, temoroses que la cultura des de la infància pogués ser un entrebanc per a la formació de l'*espíritu nacional* imperant en aquells temps, va decidir enderrocar-la i els llibres que contenia van passar a millor vida. S'ha pogut conservar documentació gràfica gràcies a Maria Rosa Subirana, filla de l'arquitecte Joan Baptista Subirana, membre del GATCPAC i arquitecte de l'esmentada biblioteca, conjuntament amb Josep Sert i Joan Torres i Clavé. Tots tres van ser destacats fundadors d'aquest grup arquitectònic i projectors de la Casa Bloc.

Segons l'arquitecte Benjamí Aguilar Domènech:¹⁶

“La biblioteca constava d'un pavelló de planta rectangular, dissenyat pel GATCPAC, que va ser construït al quadrant sud-oest de la plaça de les Palmeres, d'uns quatre metres d'ample per uns

16 Aguilar Domènech, Benjamí. “La biblioteca infantil desmuntable de la plaça de les Palmeres (1934-1944?)”. Dins *Finestrelles 12 Miscel·lània Martí Pous i Serra (1910-1997)*. Sant Andreu de Palomar: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2001/2002.

GRUP D'ALUMNES I BIBLIOTECÀRIS DAVANT DE LA BIBLIOTECA DESMUNTABLE DE LA PLAÇA DE LES PALMERES.
AUTOR DESCONEGUT. FONS DE JOAN BAPTISTA SUBIRANA.

dotze de llarg, i disposat paral·lelament al carrer de Castellbell, amb la façana principal encara-
da a la cara est de la plaça.”

La tria del lloc per al seu emplaçament segurament va ser causada per la proximitat de l'Ateneu
Obrer de Sant Andreu de Palomar, el qual tenia una escola amb més d'un centenar d'alumnes,
i la futura escola bressol Mar, així com pel fet d'estar en una plaça pública amb espai per al
joc de la canalla. La plaça de les Palmeres estava enjardinada i disposava de jocs públics. La
biblioteca s'organitzava en una única planta dividida en un espai interior i un porxo, ambdós
encarats cap a la plaça.

LA BIBLIOTECA INFANTIL FOU DESMANTELLADA A LA DÈCADA
DELS ANYS QUARANTA ARRAN DEL TRIOMF DEL FRANQUISME.
AUTOR DESCONEGUT. FONS DE JOAN BAPTISTA SUBIRANA

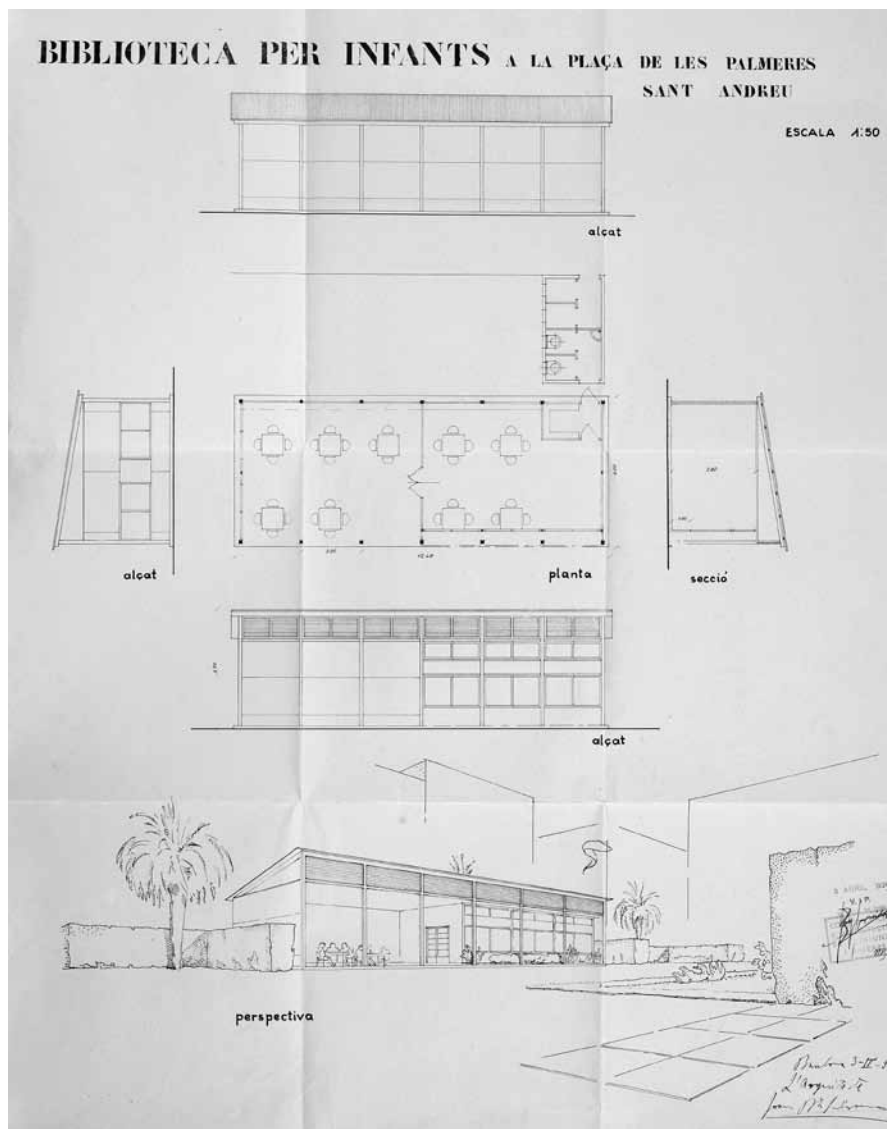
Tal com comenta l'arquitecte Aguilar:

“La tipologia edificatòria d'aquesta bi-
blioteca fou assajada pel GATCPAC ja
en altres ocasions. De fet, podia consi-
derar-se com una variació o aplicació
pública dels projectes de casetes des-
muntables per a vacances, desenvolupats
un temps abans i inspirant-se en
els plantejaments de l'exposició que es
va dur a terme a Berlín l'any 1932, titu-
lada *Sol, aire i casa per a tots*. En aques-
ta exposició es plantejava el concepte
d'una casa en contacte directe amb la
natura i amb capacitat per anar-se am-
pliant, començant per un nucli mínim
i afegint-hi addicions successives a me-

surada que es feia necessari un increment de l'espai habitable i es disposava de recursos per fer-ho.
(...) La biblioteca, com a hereva d'aquestes casetes, probablement en recuperarà algun dels siste-
mes constructius, però la referència més propera seria una guarderia que s'havia de fer a Wad-

Ras, al Poblenou, amb projecte de l'any 1933. Es tractava d'un edifici una mica més gran però de característiques molt semblants, en el qual estava previst utilitzar un sistema constructiu basat en ciment armat per als fonaments, patentat per Antonio Díez Sala, que podria haver estat usat també en la construcció de la biblioteca.¹⁷

En acabar la Guerra Civil la biblioteca va quedar desatesa i abandonada, fet que va afavorir que fos assaltada i saquejada, cosa que va accelerar-ne la seva degradació. El desmantellament de l'edifici es va produir entre els anys 1944 i 1945.

PLÀNOL DE LA BIBLIOTECA PER A INFANTS DE LA PLAÇA DE LES PALMERES, OBRA DEL GATPAC.
FONS DE L'ARXIU COAC

17 Aguilar Domènech, Benjamí. "La biblioteca infantil desmuntable de la plaça de les Palmeres (1934-1944?)". Dins *Finestrelles 12 Miscel·lània Martí Pous i Serra (1910-1997)*. Sant Andreu de Palomar: Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, 2001/2002.

LA COMISSIÓ PRO BIBLIOTECA PÚBLICA IGNASI IGLÉSIAS

EN L'ENLAIRAMENT D'UN GLOBUS A LA PLAÇA D'ORFILA EN MOTIU DE LA INAUGURACIÓ POPULAR DE LA BIBLIOTECA IGNASI IGLÉSIAS, L'ABRIL DE 1936.
PÉREZ DE ROSAS. ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA

En un article publicat a la revista *L'Andreuenc* l'1 de maig del 1932, J. Esteve Gili remarcava l'oblit de la donació que Pere Coromines i Ignasi Iglésias van fer al poble de Sant Andreu de Palomar, el 1912. Proposava que en el 20è aniversari de la seva donació es fes alguna cosa per afavorir la realització de la biblioteca.

El 4 de maig del 1932 amics i entitats de Sant Andreu de Palomar es van reunir amb la finalitat de crear la Comissió Pro Biblioteca Pública Ignasi Iglésias, amb l'esperit de recuperar el llegat dels dos escriptors donants. Van adreçar una carta a l'alcalde republicà de Barcelona, Jaume Aiguader, en la qual exposaven

els seus propòsits de creació d'una biblioteca pública a Sant Andreu de Palomar dedicada a l'il·lustre dramaturg i poeta andreuenc Ignasi Iglésias. La carta havia rebut el suport de més de quaranta signatures d'entitats andreuencs. Gràcies al suport de Josep Dencàs, conseller de la Generalitat de Catalunya i andreuenc, i de Joaquim Ventalló, regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, les gestions es van dur a bon terme. El conseller de Cultura, Ventura Gassol, va redactar el projecte de realització d'una biblioteca pública a Sant Andreu de Palomar:

“(la biblioteca) d'una selecció ja existent de llibres que un dia el nostre enyorat Ignasi Iglésias donà als obrers d'aquelles barriades que ell tant estimava. A la seva memòria, aquesta biblioteca durà el seu nom, com a exemple i estímul per a tots.”¹⁸

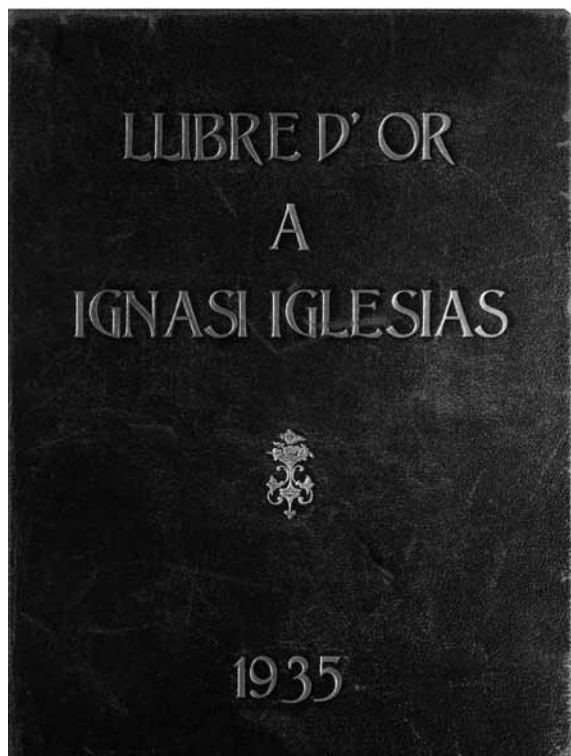
Per motius polítics –hi va haver eleccions legislatives el 1933 i eleccions municipals el 1934– la decisió es va anar endarrerint. Finalment, el 25 d'abril del 1934, a instàncies del regidor de Sant Andreu, el doctor Codorní, va ser aprovat el pressupost i el projecte. Es van iniciar les obres de rehabilitació del segon pis de la Tinència d'Alcaldia per hostatjar-hi la nova biblioteca. També van començar els tràmits per dotar de personal tècnic el nou equipament cultural. Els Fets d'Octubre del 1934, però, n'aturaren el procés.

L'any 1935, la Biblioteca Pública Ignasi Iglésias va obrir les seves portes tot oferint un nou espai de cultura i saber a la ciutadania andreuenc. Un cop restablert el govern de la Generalitat anterior al 6 d'octubre, després de les eleccions legislatives del 16 de febrer del 1936 –les terceres de la República Espanyola–, es va organitzar una segona inauguració de la biblioteca, que va comptar amb la presència de Ventura Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat, Carles Pi i Sunyer, alcalde de Barcelona, Cristià Cortés, regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, i Joan Codorní, regidor del Districte de Sant Andreu, així com d'Emiliana Vinyes, vídua d'Ignasi Iglésias. Durant la segona inauguració, del 12 d'abril d'aquell mateix any –a dos dies del 5è aniversari de la proclamació de la República Catalana i la Segona República Espanyola– es van realitzar a la plaça d'Orfila focs japonesos i enlairament de globus, així com

18 *La Publicitat*, 16 d'octubre del 1932.

un concert de la Banda Municipal del Districte Novè, dirigida per Joan Pich i Santasusana, i activitats infantils a càrrec de l'Avenç Obrer de Sant Andreu de Palomar i de l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar.

EL LLIBRE D'OR D'IGNASI IGLÉSIAS

EL LLIBRE D'OR D'IGNASI IGLÉSIAS FOU UNA INICIATIVA DE LA COMISSIÓ PRO-BIBLIOTECA PÚBLICA IGNASI IGLÉSIAS. FONS DE LA BIBLIOTECA IGNASI IGLÉSIAS.

L'any 1935, coincidint amb les gestions de la Comissió Pro Biblioteca Pública Ignasi Iglésias –que el va patrocinar–, es va publicar *El llibre d'or d'Ignasi Iglésias*. El llibre formava part d'una excel·lent col·lecció dedicada als autors teatrals i literaris del moment.

Aquesta obra pretenia donar a conèixer la figura del dramaturg i poeta andreuenc al públic lector. En l'índex trobem una encertada biografia de l'escriptor, així com poemes i fragments de les obres que Iglésias va compondre en vida. També hi trobem les traduccions realitzades fins al moment de les seves obres, així com un epistolari de l'autor d'*Els Vells* amb intel·lectuals catalans de l'època. Entre els col·laboradors que van redactar articles en recordança d'Iglésias hi trobem: Tomàs Roig i Llop, advocat, escriptor i poeta; Lluís Capdevila, escriptor i periodista; Emili Guanyavents, autor de la lletra de l'Himne Nacional de Catalunya, *Els Segadors*; el poeta nicaragüenc Rubén Darío; l'escriptor i polític Pere Coromines; el dramaturg Ambrosi Carrion; el polític i historiador Antoni Rovira i Virgili... I,

per descomptat, també hi trobem unes paraules que Joan Maragall va dedicar a Ignasi Iglésias en vida. Al final hi ha un reportatge gràfic de l'enterrament del "poeta dels humils" al cementiri de Sant Andreu de Palomar. Tot plegat és un testimoni de l'estima que el poble andreuenc sentia vers la figura del poeta.

JOSEP BENET I MORELL

L'historiador, advocat i polític Josep Benet i Morell (1920-2008), que va néixer a Cervera però que de ben petit ja va venir a viure a Sant Andreu de Palomar, a la masia de Can Magarola, va escriure el següent en les seves memòries:¹⁹

“Les tardes lliures de classe, podia estudiar assignatures de batxillerat i anar a llegir a la Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, del carrer de Malats, també al barri.

En aquesta biblioteca, hi passaria un nombre incalculable d'hores llegint, sense gairebé cap ordre –sense mestratge, guiat només per la meva intuïció i el meu afany de saber–, un nombre considerable de llibres, abans d'anar al front, l'abril de 1938, i després de tornar-ne. Aquesta lectura seria completada amb els llibres que adquiria, amb els meus modestos estalvis, a les parades de llibres vells de Santa Mònica, prop de les Drassanes, i en les llibreries igualment de vell, del centre de la ciutat, que vaig començar a visitar.”

Malaauradament, la mort de Josep Benet va deixar molts lectors orfes de la continuació de les memòries. Tanmateix, els andreuencs hem tingut la sort de poder gaudir dels records de la seva vida i experiència juvenil andreuenca.

EL DIARI DE LA BIBLIOTECÀRIA

Des del 1935 fins al 1997, les bibliotecàries de la Biblioteca Ignasi Iglésias, Francisca Farró, Pilar Buixareu, Pilar Bertrán, Núria Latre, Carme Pinyol i Maria Rosa Riera, van anar redactant el *Diari de la Biblioteca*, que a dia d'avui podem trobar digitalitzat en part. En aquest diari –primer en català, a partir del febrer del 1939 en castellà i, finalment, de nou en català–, s'hi narra el dia a dia de la biblioteca. Es va estudiar la possibilitat de fer una selecció de les pàgines més interessants del *Diari de la Biblioteca*, en relació amb fets històrics i socials, per tal de publicar-ho en format llibre, amb referències historiogràfiques del context en què s'emmarquen els fets narrats. Per dissort de l'actual bibliotecària, Gemma Domingo, el projecte va quedar paralitzat i es troba a l'espera que alguna editorial estigui interessada a publicar-lo. Tanmateix, és d'agrair que l'actual equip de bibliotecàries, amb la directora Gemma Domingo al capdavant i amb la coordinació d'Ester Corbera –responsable del fons local–, hagi pogut digitalitzar els fragments més interessants del *Diari de la Biblioteca* des del 1935 fins al 1944. Esperem que en un futur no gaire llunyà puguem disposar de la digitalització de l'obra sencera.

Transcrivim, tot seguit, diversos fragments escrits per la bibliotecària Francisca Farró, publicats al *Diari de la Biblioteca* i en què ens parla dels primers anys d'aquesta institució pública.²⁰

19 Benet i Morell, Josep. *Memòries I. De l'esperança a la desfeta 1920-1939*. Barcelona: Edicions 62, 2008.

20 Podeu consultar d'altres fragments en el bloc del *Diari de la Biblioteca* [www. http://diaridelabiblioteca.wordpress.com/](http://diaridelabiblioteca.wordpress.com/). Editat per la Biblioteca Ignasi Iglésias.

18-11-47 Viene un lector joven muy inteligente y bien educado
 el obrero, y ya venia de niño. Ahora lee "Croquis
 Pirinencs" de Massó y Torrents, y me ha dicho que
 le entusiasman. Siempre pide obras de esta natura-
 lera, tales como "Proces Barbes" de Bertrana, obras
 de Ruyra, Verdaguer Maragall etc.

Signe. teniendo muchos lectores, la colección de
 Lectura Popular.

20 Hoy, mucho préstamo. Un lector que dibuja
 publicaciones infantiles, empieza a ser pesado, pues
 desea que le digamos asuntos, y pide libros que le den
 su trabajo hecho. Quiere por ejemplo, encontrar redonda
 la Historia del reloj, la Historia de las armas, etc. Adami
 es muy susceptible, pues se molesta si el conserje le
 observa. Me lo ha indicado, pero le he dicho, que
 si ^{en} algo peca el conserje, es en vigilar poco, pues
 esta es su obligación.

21 Lola, la mujer de la limpiera, me ha dicho que no
 puede continuar en su trabajo, pues su salud no me-
 jora. Nos quedaremos con su ayudanta, la cual me
 parece muy buena mujer y honrada. Existe la ga-
 rantía de efectuar esta mujer la limpieza del
 Dispensario de este mismo edificio.

Ya resulta curioso que durante 11 años no hemos
 cambiado ni de conserje, ni de asistente, y también
 somos las mismas Bibliotecarias que inauguramos
 esta Biblioteca. Se conoce que todos nos hemos llevado
 bien, y que S. Andrés tiene atractivo.

24 Pilar continúa las estadísticas anuales. Cuido del
 préstamo que es un poco flojo. Tampoco hay mucha gente
 Llueve, hace mal tiempo. La calefacción va bastante bien.
 A última hora, vienen algunos niños.

25 Pago una factura del arreglo de los grifos y luz
 eléctrica; además, un cristal de la escalera. Cuatro trasteros
 y una suma crecida. Todo es igual. Pagar y callar.

2 DE DESEMBRE DE 1935

“Comença la vida d’una nova biblioteca popular. Aquesta biblioteca porta el nom d’Ignasi Iglésias, nom gloriós i venerat pel poble de Catalunya, però principalment pel nucli que forma la vasta barriada de Sant Andreu de Palomar, on va néixer el gran poeta i dramaturg.

El poble que ell tant estimà i pel qual fou correspost amb fidel devoció compta des d’ara amb un recés amable i acollidor, per a tothom que vulgui enriquir la seva cultura espiritual.

La Biblioteca està instal·lada al segon pis de l’edifici de la Tinència d’Alcaldia. És una mica inconvenient que els lectors hagin de pujar tantes escales, i sobretot que l’entrada no sigui exclusiva de la Biblioteca, però afortunadament, a la tarda, les altres dependències que hi tenen accés no funcionen.

La Biblioteca “Ignasi Iglésias” és bastant gran. Disposa de dues sales (potser massa separades), una per a adults, l’altra per als infants. Convenientment decorades, amb cortines, gerros, magnífiques reproduccions de Miquel Angel, Rafael, El Greco i altres artistes, amb la nota de color dels llibres, en els armaris sencers, ben il·luminades, i amb bona calefacció, han quedat força escaients.

Tinc per companya la Srta. Pilar Bertrán, que ha dirigit, fins ara, la Biblioteca Popular de Manresa amb un entusiasme que l’anima igualment en la nova tasca que ara comencem juntes.”

4 DE DESEMBRE DE 1935

“La inauguració de la Biblioteca ha coincidit amb la Festa Major de Sant Andreu.

Va tenir lloc, com he dit abans, el dia 30 de novembre a les 12 del matí, amb assistència del conseller de Cultura, Sr. Duran i Ventosa, del conseller delegat del Districte, Sr. Ferran de Segarra, el Director de Biblioteques Populars, Sr. Jordi Rubió, altres personalitats, i la Sra. Vda. d’Ignasi Iglésias, que formaven la Presidència.

Va obrir l’acte el Sr. Rubió, i parlaren, després, els Srs. Segarra, i Duran i Ventosa, respectivament.

Tots els parlaments foren optimistes i enaltidors de la cultura del nostre poble, oferint la nova Biblioteca amb plena confiança de bon acolliment.

El públic, no va ésser molt nombrós, a causa, entre altres motius, de la prematura en repartir les invitacions, però, en conjunt, l’acte resultà bastant bé.

També hi assistiren algunes alumnes de l’Escola de Bibliotecàries i alguns mestres i mestresses, als quals complagué especialment la sala infantil, principalment.”

• 1936 •

15 D'ABRIL DE 1936

“Dilluns de Pasqua, dia 13, i el 14, aniversari de la República, vàrem tenir tancada la Biblioteca.

El Diumenge de Pasqua, dia 12, va tenir lloc la festa de la nova inauguració de la Biblioteca.

Hi assistí el conseller de Cultura de la Generalitat, Sr. Ventura Gassol, l'alcalde de Barcelona, Sr. Carles Pi i Sunyer, el delegat d'aquest districte, Dr. Cordoní, i altres personalitats.

Així mateix, assistiren a l'acte la Sra. Vda. d'Iglésias, la Comissió Pro Biblioteca Ignasi Iglésias, els representants de moltes entitats i el Director de Biblioteques Populars, Sr. Jordi Rubió.

Els Srs. Ventura Gassol i Pi i Sunyer digueren bells discursos adequats a l'acte, evocant ambdós la figura del gran poeta Ignasi Iglésias, amb paraules plenes d'emoció i sentiment patriòtic.

El secretari de la Comissió, Sr. Tolosa, va fer un breu historial dels treballs portats a terme, fins a obtenir la Biblioteca per a Sant Andreu.

Finalment, el Dr. Cordoní va cloure l'acte amb paraules de comiat, donant mercès al públic per la seva assistència.

Abans es procedí al repartiment d'un bon lot de llibres als lectors infantils més assidus, així com foren concedides 10 llibretes de la Caixa d'Estalvis a 10 infants, dels més humils, donatiu del Dr. Cordoní.

Acabat l'acte, que començà puntualment a les 11 del matí, tingué lloc, a la Tinència d'Alcaldia, un refresc ofert als invitats principals.”

10 D'AGOST DE 1936

“Des del dia 19 de juliol fins a la data, la Biblioteca ha estat tancada. Durant aquests dies, Espanya i Catalunya han sofert, i estan sofrint, les horribles escenes que porta una guerra civil. A conseqüència d'una *sublevació* militar general a tota la República, el poble està tot en armes.

És difícil precisar la fi d'aquesta lluita espantosa entre germans. Actualment, a Barcelona, el moviment militar està sufocat, i avui, que la població ha començat a prendre el seu habitual aspecte, per indicació del nostre director, hem reprès la feina, obrint la Biblioteca al públic.

Com és natural, en circumstàncies tan especials, han vingut pocs lectors.

Aquests dies passats, si bé la Biblioteca ha estat tancada, nosaltres hem acudit al nostre treball, sempre que ens ha estat possible, car la circulació de tramvies, estava deturada.”

• 1937 •

2 DE GENER DE 1937

“Comencem un nou any, malauradament encara amb guerra; Déu vulgui que aviat regni la pau.

Malgrat aquests temps difícils per a la cultura general, no ens podem queixar de l'impuls que pren la vida de la nostra Biblioteca. De mica en mica, va essent coneguda per Sant Andreu i cada dia podem anotar algun nou lector.”

16 DE FEBRER DE 1937

“Rebem una nova revista catalana, *Moments*, molt ben presentada.

No podem observar si augmenta l'interès dels lectors per les revistes, perquè es pot dir, que no en tenim; almenys, de les estrangeres, que eren les més mirades, no en rebem cap, per motiu de la censura de guerra.”

11 DE MARÇ DE 1937

“Ara fa dos dies hem sofert un fort bombardeig que ha causat moltes víctimes a Barcelona; però es veu que les bombes no espanten gens ni grans ni petits. La Biblioteca ha funcionat com sempre, i les dues sales de lectura s'han vist igualment concorregudes que en altres dies.”

8 DE MAIG DE 1937

“Hem hagut de fer vaga forçosa durant uns quants dies, perquè no hi havia tramvies, per motiu de sagnants fets(*) ocorreguts a la nostra ciutat entre alguns partits polítics.

Encara no es pot dir que tot està normalitzat, però reprenem la feina, confiant que aviat tot tornarà a la vida habitual.”²¹

19 DE JULIOL DE 1937

“A la biblioteca es nota força calma. No és estrany! Molts joves són cridats al front. Alguns s'han *despedit* de nosaltres. Tot això és molt trist. Déu vulgui que aquesta horrible guerra s'acabi ben aviat.”

21 D'AGOST DE 1937

“Han visitat la Biblioteca Mister Park, director de l'Hospital d'Estrangers de Barcelona, i la seva senyora. Els acompanyava el Dr. Cordoní. Han fet grans elogis de la Biblioteca. Cosa ben rara en estrangers, parlaven català, i ben perfectament.”

21 Esdeveniments provocats, el maig del 1937, per l'enfrontament armat, sobretot a Barcelona, entre forces d'ordre públic de la Generalitat i militants del PSUC, la UGT i Estat Català, d'una banda, i militants del grup CNT-FAI, grups anarquistes (com Amigos de Durruti i el POUM), de l'altra. Font: Gran Enciclopèdia Catalana.

4 D'OCTUBRE DE 1937

“Hi ha molta desanimació, però no té res d'estrany perquè bombardegen molt sovint. A més, a la Sagrera hi ha hagut moltes desgràcies dins un refugi, on han mort ofegades moltes persones a causa del desbordament dels rius per les pluges torrencials d'aquesta setmana.”

4 D'OCTUBRE DE 1937

“Actualment, la preocupació de tothom és procurar-se queviures. A baix, a la Tinència d'Alcaldia, es formen unes cues importants de ciutadans, que vénen a arreglar les targetes del racionament. De vegades hi ha baralles formidables. Des de la sala de lectura es nota clarament l'aldarull.”

• 1938 •

1 DE FEBRER DE 1938

“Ahir ens va ésser impossible de venir, a causa del bombardeig. Més ben dit, de venir sí, el que va passar fou que el bombardeig ens trobà a mig camí, a la Sagrera, i ens haguérem de ficar dins un refugi molta estona. Quan va acabar, no vàrem poder trobar tramvia, i a peu retornàrem a casa.

Serà un diumenge que recordaré sempre mentre tingui memòria.”

19 DE MARÇ DE 1938

“Hem passat tres dies horrorosos perquè hem tingut un bombardeig que ha durat 24 hores.

Més ben dit, han sigut deu bombardeigs amb dues hores de pau en els intervals. Per aquest motiu, la Biblioteca ha funcionat amb una mica d'irregularitat, encara que no ha tancat cap dia del tot. Avui dissabte, hem respirat una mica. Ha cessat aquell horror.”

2 D'AGOST DE 1938

“Ha passat molt de temps sense cap nota meua en el *Diari*. He estat un mes absent, perquè estava malalta. Una terrible desgràcia m'ha ferit, car he perdut a la guerra el meu estimat germà, ferit al front de Balaguer i mort a l'Hospital de Figueres. Déu el tingui a la seva glòria, que ja ho mereix el martiri i la seva resignació. Ja el vaig trobar mort, pobret.

No tinc energia per a res. Les dificultats augmenten de dia en dia, pel menjar, pels constants bombardeigs, pels transports etc.

A la Biblioteca continuem el treball malgrat tot.”

27 DE NOVEMBRE DE 1939

“Hoy hemos abierto de nuevo la Biblioteca al público, después de un largo periodo de inactividad.

Desde primeros de octubre, la Srta. Bertrán y yo trabajamos activamente, revisando los libros y fichas, pues con motivo de un traslado, los libros estaban muy desordenados.

Por orden superior también hemos retirado de la sala de lectura algunos libros, de las secciones de historia y ciencias sociales.

El director accidental Sr. Bohigas visitó la Biblioteca y, después de ultimar algunos detalles referentes a su funcionamiento, quedamos en inaugurar la reapertura para el día de hoy.

Nos ha alegrado mucho la vuelta de algunos antiguos lectores, cuyo interés por la Biblioteca es patente, pues desde su inauguración no han dejado de acudir siempre.”

Des de l'entrada de les tropes franquistes a Sant Andreu de Palomar, el 26 de gener del 1936, fins a les acaballes del mes de novembre la biblioteca va romandre tancada. Molts llibres van ser exclosos del catàleg o bé pel seu contingut o bé per ser escrits en llengua catalana. S'iniciava un llarg període de repressió per part de les noves autoritats. Llegir esdevenia una porta oberta al coneixement i per aquest motiu els nous responsables de les biblioteques públiques de Barcelona havien de controlar què es llegia i com. Les bibliotecàries van haver de canviar totalment i en un temps rècord la logística de la biblioteca, ja que era organitzada en llengua catalana i calia de fer el canvi cap al castellà. A partir de la nova reobertura de la biblioteca, arran del triomf del general Franco, el *Diari de la Biblioteca* va ser redactat en castellà. La biblioteca va donar la possibilitat d'instrucció pública a milers d'andreuenics i d'andreuenques en una època d'escassetat cultural i de penúries econòmiques.

Després de 55 anys allotjada al segon pis de la seu del Districte de Sant Andreu, l'any 1990 va ser traslladada a l'edifici Pallach, al carrer dels Segadors, i, tot just estrenat el segle XXI, va ser un altre cop traslladada a l'edifici del Centre Cultural Can Fabra (2002), llargament reivindicat com a equipament cultural per les entitats del poble, al capdavant de les quals hi havia l'Associació de Veïns de Sant Andreu de Palomar. A dia d'avui la Biblioteca Ignasi Iglésias continua al peu del canó i custodiant el fons de bibliografia local andreuenca amb una dedicació plena.

LA BIBLIOTECA IGNASI IGLÉSIAS VA OCUPAR EL SEGON PIS DE L'ACTUAL SEU DEL DISTRICTE DE SANT ANDREU. A LA IMATGE GRUP DE LECTORS VERS L'ANY 1967. FONS DE LA BIBLIOTECA IGNASI IGLÉSIAS.